

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu Mgr. art. Michala Režného, ArtD.

Habilitačnú prácu tvoria inscenácie:

Fjodor Michajlovič Dostojevskij: Zločin a trest

Réžia: Eduard Kudláč

Vytvorenie javiskovej postavy: Raskoľnikov

Premiéra: 8. 3. 2013, Mestské divadlo Žilina.

Duncan McMillan: Plúca

Réžia: Michael Vyskočáni

Vytvorenie javiskovej postavy: Muž

Premiéra: 15. 9. 2017, Divadlo Astorka Korzo 90, Bratislava.

Radoslaw Paczocha: tRIP

Réžia: Adriana Totiková

Vytvorenie javiskovej postavy: Lišajník

Premiéra: 9. 10. 2018, Slovenské národné divadlo.

Habilitant Mgr. art. Michal Režný, ArtD. predložil na posúdenie tri práce, ktoré vznikali vždy v iných podmienkach. Javisková postava Raskoľnikova v *Zločine a treste* v podmienkach bežného prevádzkového činoherného divadla – Mestské divadlo Žilina, javisková postava Muža v McMillanových *Plúcach* v koprodukcii Divadla ASTORKA Korzo 90 Bratislava a občianskeho združenia per ART a javisková postava Lišajníka v Paczochovom *tRIP-e* opätovne ako koprodukcia, tentoraz Juria production a Činohry Slovenského národného divadla Bratislava. Každý typ profesionálnych podmienok prináša iné možnosti pre herecké vyjadrenie, iný spôsob hľadania koncepcie postavy, iný čas na jej tvarovanie počas skúšobného obdobia. Čo je však hlavné, predložené práce svedčia o tom, že Mgr. art. Michal Režný, ArtD. vytvoril vo výsledku prinajmenšom rovnocenné a kvalitné postavy.

V habilitačnej prednáške časť venovanú postave Raskoľnikova (2013) pomenoval Mgr. art. Michal Režný, ArtD. príznačne ČIERNY ANJEL. Možno náhodne sa jej názov zhoduje s pozoruhodným teatrologickým interpretačný prístupom k výkladu zmyslu dramatického diela rakúskeho dramatika Thomasa Bernharda z pera Václava Cejpeka s názvom *Černý anděl*. Cejpek nahliadol nielen do jeho životopisu, ale

aj do jeho literárnej tvorby, literárnych, filozofických a iných vplyvov, a okrem analýzy štruktúry a jazyka jeho hier sa venoval aj vzťahu Bernharda a postáv k životu. Záverečná časť Cejpekovej práce je už typickou interpretáciou. Bernhardove postavy sa v nej pre Cejpeka stali metonymickým vyjadrením čiernych anjelov, symbolom ľudí, v ktorých síce narastá ľudskosť, ale ktoré „... nestrácajú svoj chmúrny pohľad na svet...“¹ Monografia je zhodou okolností habilitačnou prácou V. Cejpeka. Nejde mi však o symboliku bielych a čiernych anjelov, na ktorej stojí aj postava Raskoľnikova v interpretácii habilitanta. Ale o to, ako do hĺbky obaja - ide keď každý stojac na inom brehu existencie divadelného diela - pristúpili k jeho jadrú. Raskoľnikov habilitanta je totiž tvarom, v ktorom je prítomná aj veľmi precízna psychologicky podmienená analýza jazyka - reči literárneho Raskoľnikova, herecky prepracovaná štruktúra postavy, zároveň je v nej cítiť pochopenie Raskoľnikovho života, vrátane jeho bezmocnosti nad poriadkom starého Ruska s jeho „uctievaním“ či „neuctievaním“ peňazí, ženy v manželstve, statusu syna či dcéra atď. Habilitant tiež v Raskoľnikovovi dôsledne sleduje jeho vnútorné premeny či skôr oscilácie medzi čiernym a bielym anjelom v sebe. Veríme Raskoľnikovovi i vtedy, keď sa pri matke správa ako malé dieťa, i vtedy, keď ľutuje smrteľne zraneného Marmeladova, aj keď je replika, ktorou to môže vyjadriť je veľmi krátka, veríme mu, keď jeho vdove dáva svoje posledné peniaze i vtedy, keď chváli sestru za rozhodnutie nebyť predajným artiklom... Veríme a aj chápeme neustále jemnejšie či tvrdšie odtienky v Raskoľnikovom správaní sa k postavám okolo seba, pretože vždy jasne svedčia o uchopení postavy Raskoľnikova ako človeka vnútorne nestabilného, neistého v postojoch a hlavne nepokojného. Postavu vyjadruje - oproti ostatným dvom predloženým postavám - nižšie položeným hlasom, zachraptením v miestach rozčúlenia či veľkého rozrušenia, vkladáním dramatických výdychov do prehovoru a výraznejšou mimikou tváre. I gestami a postojmi je Raskoľnikovom, ktorý je psychologicko-realisticky verný bežnej čitateľskej predstave o ňom. Má však od začiatku inscenácie až do jej konca

¹ Podľa CEJPEK, Václav: *Černý anděl. Pokus o interpretaci dramatické tvorby Thomase Bernharda*. Brno : Janáčkova akademie múzických umění, 1994, s. 50. ISBN 80-85429-15-2.

veľmi sťaženú situáciu. Dramatizátor D. Majling sa spolu s režisérom E. Kudláčom rozhodli východiskovú situáciu hercom, a teda aj habilitantovi neuľahčiť. A to tým, že o tragédii - dvojnásobnej vražde - sa dozvedáme hneď na začiatku inscenácie.

Javisková postava Muža (2017) je vytvorená ako iná „hĺbková“ kresba. Habilitant posadil hlas vyššie, mení rytmus tela aj reči svojej postavy, pracuje so staccatom, občas sa zakokce, pretože postave v emocionálne vypätejších situáciách chýbajú slová, jeho gestá i postoje sú dynamickejšie, občas prudkejšie, v menšej miere pracuje s mimikou, je bezprostredný, spontánny, civilnejší a hlavne hodný dôvery. Predovšetkým má však radikálne odlišný postoj - k partnerke - k postave Ženy, a čo je hlavné, je iba jeden a jeho základom je „biely“ anjel ako koncept positivity. Aj keď k Žene - na rozdiel od Raskolnikova - Muž postoj nemusí meniť aj vzhľadom na to, že režisér inscenácie nevyužil túto možnosť výkladu textu. Komorne ladený príbeh o ekologicky mysliacej a po dieťati túžiacej dvojice sa opiera nielen o tieto zásadné témy súčasnosti. Hra nie je len hľadaním kompromisu medzi prirodzenou túžbou muža a ženy po otcovstve a materstve a v kontexte strachu z dôsledkov nášho hazardného zaobchádzania so zdravím planéty a teda aj nás. Stojí aj na dôsledkoch osobitosti kompozície textu - zmenách obrazov, ktoré v záverečnej časti, a hlavne po smrti Muža, vrcholia vo veľmi krátkych prestrihoch. Nimi sa dostávame do často veľmi odlišných životných situácií oboch partnerov. Hra sa tak v priebehu behu deja mení na symbolický obraz o genéze partnerského vzťahu. Zmeny obrazov sú však aj vo väčších celkoch režijne i herecky koncipované ako akási „beztvará“ a „nepríznaková“ prechodová situácia. Veľmi často sa realizujú bez akéhokoľvek upozornenia, zrazu sme tam, vo vnútri ich partnerského „jadra“, pod povrchom myslenia a cítenia oboch postáv a musíme veľmi rýchlo a vedome uzatvárať význam predchádzajúceho obrazu, inak by sme sa v dejí stratili. Prechodové situácie sú založené potrebe zmeny nášho postoja k videnému a počutému, na významovo odlišnej replike, zmene práce so scénickými prvkami či rekvizitami a iba občas na zmene svietenia či na maginovanej zmene priestoru života postáv. Zhušťovanie času života svojej postavy habilitant ukazuje v celkovom výraze postavy

konceptne bezkonfliktne, v miestach spojov hladko a s pochopenim pre symboliku jeho vyznamu. (Podobne ako jeho partnerka.)

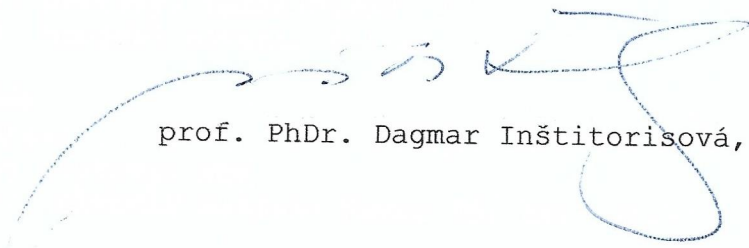
Javisková postava Lišajníka (2018) je od začiatku až do konca zatažená povinnosťou herca interpretovať ju plynulo až tromi spôsobmi:

- 1) priamou rečou, v ktorej je akceptovaný psychologicko-realistickejší prístup k téme hry,
- 2) používaním rozprávačského princípu, ktorý je typický pre prozaicky tvarované príbehy, vďaka čomu sa čas konania postáv plynulo dostáva z prítomného času do minulého,
- 3) prácou s imaginovanými predmetmi, v imaginovaných situáciách či čase alebo kontaktom s imaginovanými postavami.

Vzhľadom na to, že v hre je zachytávaná základná existenčná zmena v živote postavy, ktorá je dôsledkom užívania drog, spoluúčasti na dvojnásobnej vražde a súdneho procesu, je aj škála hereckých výrazových prostriedkov odlišná, a to je iba dobre. V hlasovom prejave necítiť ani znak trápenia Raskoľnikova, spoluúčasti Muža, ale iba „chalanské“ slová mladého muža, ktorý ich používa, pretože ich v tom význame používa jeho okolie - dvaja kamaráti a barmanka. Lišajník je postava, ktorá žije takmer iba telom. Netešia či netrápia ho slová, ktoré vyslovuje, ale najdôležitejšie je pre neho telo, ktorým môže v „zmenenom“ stave INAK - tancovať, mykať ním, hľadať oporu v drogovom „vzduchoprázdne“, v bielych stenách baru či v labilite pohybujúcich postáv... Habilitant pri tejto postave opäť pracuje s iným postojom postavy k okoliu i k vlastnému vnútornému životu, aj keď ním/nimi nespochybňuje a nelavíruje medzi viacerými možnosťami ako pri Raskoľnikovovi. Mám iný tón v hlase, rytmus reči i odlišné gestá a postoje. Viac sa však približuje našej predstave o typickom správaní narkomana a zbabelca v reálnom živote, a čo je opäť iba dobré - táto predstava nie je žiadnym mediálnym klišé. Habilitantova civilnosť v hereckom prejave pomáha recipientom sústrediť sa na tragickosť stavu nielen jeho postavy, ale aj ostatných. Súčasťou konania postavy Lišajníka je aj ticho/stíšenie, zastavenie až

nehybnosť. Slúžia vždy nielen na vyjadrenie obľudnosti činov jeho postavy a postáv kamarátov, ale hlavne patria prežívaniu „tela“, t. j. javiskovej/divadelnej PODOBY ega narkomana.

Vzhľadom na uvedené kvality hereckej práce Mgr. art. Michala Režného, ArtD. navrhujem, aby mu bol udelený umelecko-pedagogický titul docent v odbore 2.2.4 Divadelné umenie.

prof. PhDr. Dagmar Inštitorisová, PhD.

Bratislava, 2. 5. 2019